

LR Aplinkos ministerijos
Klimato politikos Grupės vadovei
p. Vilijai Augutavičienei
El.paštas: vilija.augutaviciene@am.lt

2026 m. kovo 26 d.

Dėl ATLPS lyginamųjų rodiklių peržiūros poveikio pramonės konkurencingumui ir investuojančių į dekarbonizaciją veikai

Investors' Forum – didžiausia Lietuvoje investuotojus vienijanti verslo asociacija, vienijanti daugiau nei 80 Lietuvos įmonių. Asociacijos nariai aktyviai investuoja į Lietuvos ekonomiką, kuria darbo vietas ir prisideda prie šalies konkurencingumo stiprinimo. Atsižvelgdami į mūsų narių veiklos pobūdį ir reikšmingą dalies jų veiklos priklausomybę nuo energetikos kaštų bei klimato politikos sprendimų, teikiame pastabas dėl planuojamų Europos Sąjungos apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos pakeitimų.

Kreipiamės dėl Europos Sąjungos (toliau – ES) apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos (toliau - ATLPS) lyginamųjų rodiklių peržiūros. Mūsų turimais duomenimis tarp šiuo metu svarstomų klausimų tiksliniuose Europos Komisijos (toliau – EK) ir Europos Parlamento komitetų posėdžiuose yra numatyta ES ATLPS V etapo (po 2030 m.) lyginamųjų rodiklių peržiūra įgyvendinimui po 2030 m. 2026 m. liepos viduryje EK bus priimamas sprendimas dėl anglies dioksido emisijų nutekėjimo rizikos sąrašo, nemokamo paskirstymo taisyklių, lyginamųjų rodiklių (benchmark) metodikos. Ši peržiūra numato reikšmingus pokyčius šilumos gamybos lyginamuosiuose rodikliuose, kurie turės tiesioginį poveikį visoms pramonės šakoms, veikiančioms pagal ATLPS reikalavimus, tame tarpe ir investuotojams Lietuvoje.

Mūsų asociacijos nariams, kaip ir daugeliui Europos gamintojų, investuojančių į dekarbonizacijos sprendimus, ATLPS V etapo peržiūra yra itin aktuali. Tarp mūsų asociacijos narių yra investavusių į itin energetiškai imlių pramoninę gamybą, kuomet energetikos kaštai produkcijos savikainoje sudaro didelę dalį. Todėl jiems yra ypatingai svarbu stabilūs politikos principai, leidžiantys kartu planuoti ilgalaikes investicijas į energetinį efektyvumą skatinant vystymą bei stiprinti savo konkurencingumą visos ES konkurentais, kurie klimato reglamentavimo kontekste yra suvaržyti gerokai mažiau.

Norime atkreipti dėmesį, kad šie pokyčiai, susiję su metodika – įskaitant siūlomą 50 % šilumos ir kuro atsarginių lyginamųjų rodiklių sumažinimą – gali sukelti nenumatytų ir neproporcingų padarinių mūsų asociacijos narius, kurie nuosekliai investuoja į pažangias dekarbonizacijos technologijas, įskaitant biokuro katilines. Pvz., UAB „Roquette Amilina“ atveju, dėl naujos lyginamųjų rodiklių skaičiavimo metodikos taptų viena iš labiausiai paveiktų įmonių Lietuvoje – pagal pirminius skaičiavimus įmonė netektų visų jai šiuo metu skiriamų nemokamų taršos leidimų.

ATLPS tampa lemiamu konkurencingumo veiksniumi didelio masto, daug energijos naudojančioms objektams, kurie yra pagrindinė tiekimo grandinėms nuo maisto ir pašarų iki farmacijos bei biopagrįstų medžiagų ašis. Daugelis iš mūsų narių savo atstovaujamosiose pramonės šakose prisideda prie Lietuvos ir atitinkamai Europos bioekonomikos vystymosi, todėl jų sektoriai yra strategiškai svarbios pramonės platformos Europos perėjimui prie neutralumo.

Šiuo metu planuojamas lyginamųjų rodiklių mažinimo tempas neatitinka realių technologinių galimybių ir investicinių ciklų. Pažymėtina, kad kai kurios pagrindinės dekarbonizacijos technologijos – tokios kaip mažieji moduliniai reaktoriai (SMR) ir sintetiniai degalai – vis dar yra ikikomercinėje stadijoje ir negali būti plačiai įdiegtos iki 2030 m., todėl pernelyg spartus ir neadekvatus lyginamųjų rodiklių griežtinimas faktiškai „baudžia“ sektorius už tai, kad jie negali įgyvendinti technologijų, kurios dar nėra komerciškai prieinamos.

Pagrindiniai argumentai, kuriuos prašome įvertinti:

- **Plane numatyti pokyčiai neproporcingai baudžia įmones, jau investavusias į dekarbonizaciją.** Minėtos įmonės pavyzdžiu, pažangios investicijos lemia itin mažą šilumos gamybos emisijų lyginamąjį rodiklį, o pagal naują tvarką šios paramos „Švarios pramonės“ susitarimo rėmuose neteks, nors būtent tokias bioekonomikos sektorių investicijas ES strategiškai skatina.
- **Nemokamų ATL netekimas esmingai keis investicijų atsiperkamumo modelį.** Nemokamų ATL pardavimas rinkoje yra svarbi dekarbonizacijos investicijų gražos dalis. Šiame kontekste netekus šių ATL, ilgojo laikotarpio investicijos taptų ekonomiškai nepagrįstos.
- **ATL taikymas tokia forma silpnintų Lietuvos ir ES pramonės konkurencingumą.** Griežtas peržiūros įgyvendinimas tokioms įmonėms padidins kaštus, kai tarptautinėse ir ES rinkose didėja konkurencija su trečiosiomis šalimis (pvz. , Kinija), kurios neturi tokio reguliacinio spaudimo. Tai kelia realią riziką ir mažina eksporto konkurencingumą.
- **Kitos Valstybės narės jau ragina ES Komisiją peržiūrėti įgyvendinimo tempą.** Būtent dėl šio pokyčio masto atskirų ES pramoninių šakų atstovai, tokių kaip Europos krakmolo pramonės, Briuselyje inicijavo kreipimuisis į Europos Komisiją, ES Parlamentą ir šiuo metu diskutuoja dėl galimybės įvesti pereinamąjį laikotarpį arba sušvelninti pasiūlytos metodikos taikymą. Teikiame savo asociacijos narės ir Starch Europe konsoliduotus narių komentarus dėl šio etapo ES ATLPS peržiūros.
- **Dabartiniai EK pasiūlymai neatliepia tikrųjų pramonės poreikių** – kai kurių sektorių lyginamieji rodikliai nėra atnaujinti pagal realius technologijos efektyvumo rodiklius. Tai reiškia, kad planuojami mažinimai yra paremti nebeaktualiais duomenimis ir neatspindi faktinio technologinio potencialo. Toks metodologinis netikslumas gali dar labiau iškreipti konkurencines sąlygas ir sukurti nepagrįstą reguliacinę naštą efektyviausioms įmonėms.

Atsižvelgdami į tai, prašome Aplinkos ministerijos:

1. Įvertinti galimybę palaikyti poziciją, kad lyginamųjų rodiklių peržiūra būtų įgyvendinta tik su realiai veiksmingais pakeitimais ir būtų taikoma palaipsniui, o ne griežtinama nuo 2026 m.

Energetiškai imlaus ir didelio prekybos intensyvumo sektoriaus gamybos įmonėms netaikyti siūlomo lyginamųjų rodiklių automatinio griežtinimo nuo 2026 m., siekiant išvengti staigaus nemokamo paskirstymo praradimo. Pakeitimai turėtų būti įvedami nuosekliai, kad įmonės galėtų suplanuoti ir įgyvendinti būtinas investicijas į efektyvios, dekarbonizuotos gamybos tęstinumą Lietuvoje ir tolesnėms CO₂ mažinimo galimybėms. Numatyti iki 50 % lyginamųjų rodiklių mažinimai iki 2030 m. daugeliui sektorių yra ne tik techniškai nepasiekiami, bet ir gali paskatinti gamybos perkėlimą už ES ribų. Todėl būtina užtikrinti, kad lyginamųjų rodiklių peržiūra būtų derinama su realiomis rinkos sąlygomis, technologijų prieinamumu ir investicijų ciklais.

2. Siūlyti Europos Komisijai įvesti pereinamąjį laikotarpį arba švelnesnę formulę įmonėms, kurios jau yra reikšmingai dekarbonizavusios savo veiklą.

Lygių konkurencinių sąlygų užtikrinimas ankstyviesiems dekarbonizacijos lyderiams yra kritinis. Įmonių, kurios pirmosios investavo į biokuro kogeneracijos gamybą ir taip reikšmingai sumažino savo CO₂ pėdsaką, pastangos turi būti tinkamai įvertintos reguliavime. Anglies dioksido leidimų sistema neturėtų diskriminuoti ankstyvųjų investuotojų, bet veikiau sudaryti sąlygas tolesnėms jų pastangoms ir investicijoms tęsti.

3. Siūlome apsvarstyti galimybę bent jau iki 2025 m. lygio „užšaldyti“ lyginamųjų rodiklių mažinimą arba reikšmingai sulėtinti mažinimo tempą 2026–2035 m. laikotarpiu, aiškiai susiejant tolesnius mažinimus su technologijų komercine branda ir faktine jų prieiga pramonei.

4. Atsižvelgti į reikšmingą poveikį anksti dekarbonizavusioms įmonėms, tokioms kaip „Roquette Amilina“, nacionalinėse diskusijose ir ES darbo grupėse kelti klausimą dėl peržiūros poveikio investicijų logikai ir pramonės konkurencingumui.

Konkurencingumui išlaikyti būtina nuolatinė parama. Tikimės, kad Aplinkos ministerija peržiūrės reguliacines prielaidas, sukurtas pagal ekonomines aplinkybes, kurios nebeatitinka šiandienos realijų – ypač atsižvelgiant į tarptautiškumo ir geopolitinį kontekstą bei Europos rėmimo komunikatus, skirtus Europos pramonės atgaivinimui. Aiški takoskyra tarp ES ir ne ES šalių gamintojų, kuriems taikoma mažiau aplinkosauginių reikalavimų, kelia susirūpinimą dėl mūsų narių pramoninio efektyvumo pasauliniu mastu. Atsižvelgiant į tai, kad žemesnių energetikos kaštų ES konkurentams

gamyba, plačiai naudojanti akmens anglį ar skalūnines dujas, yra gerokai konkurencingesnė eksporto rinkose, subsidijavimas išlieka reikšminga paskata pramonei iškelti gamybą už ES ribų.

Todėl, esant ypač griežtam aplinkosaugos reglamentavimui, būtina palaikyti vietos gamintojus. Manome, kad ES neturėtų bausti savo verslo teisės aktais, kurie mažina įmonių konkurencingumą, o klimato kaitos mažinimas neturi būti vykdomas Europos pramonės darbo vietų sąskaita.

Tikime, kad subalansuotas ir proporcingas lyginamųjų rodiklių atnaujinimo įgyvendinimas yra būtinas norint išlaikyti tvarų pramonės transformacijos tempą ir apsaugoti Lietuvos įmones nuo neproporcingo reguliacinio poveikio.

Būtume dėkingi už galimybę aptarti šį klausimą susitikimo metu artimiausiu jums patogiu metu.

Pagarbiai
Asociacijos „Investors‘ Forum“
Vykdomasis direktorius
Vytautas Šilinskas

